

УДК

Никоненко А. В.

к.е.н.,

доцент кафедри маркетингу,

Національний університет харчових технологій

СПІВВІДНОШЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ОРГАНІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

На основі вивчення наукових джерел [1; 2; 3; 4; 5] визначено, що для характеристики соціальної організації сучасної цивілізації застосовуються наступні терміни: постіндустріальне суспільство, інформаційне суспільство, постмодерніті, постекономічне суспільство. Така велика кількість термінів вимагає певної систематизації, визначення спільного та відмінного між ними.

Прихильники теорії постіндустріального суспільства виділяють три епохи, яким відповідають наступні типи суспільства:

- 1) доіндустріальне – це суспільство, де головним виробничим ресурсом виступає сировина, домінуючим типом виробничої діяльності являється видобування, базова технологія є трудомісткою, акцент робиться на взаємодії людини з природою (сільське господарство);
- 2) індустріальне – це суспільство, де головним виробничим ресурсом виступає енергія, домінуючим типом виробничої діяльності являється виробництво, базова технологія є капіталомісткою, акцент робиться на взаємодії людини із знаряддями праці (промисловість);
- 3) постіндустріальне – це суспільство, де головним виробничим ресурсом виступає інформація, домінуючим типом виробничої діяльності являється послідовна обробка, базова технологія є наукомісткою, акцент робиться на взаємодії між людьми (сфера послуг) [1, с. 87; 2, с. 12; 3, с. 14; 4, с. 86; 5, с.7].

При цьому новий тип суспільства не відмінняє попередній, який продовжує існувати. Наприклад, в постіндустріальному суспільстві функціонують як аграрний сектор, так і промисловий, проте найбільша частка зайнятих задіяна у сфері обслуговування.

Інформаційним називають суспільство, де основним фактором розвитку виступає виробництво та використання науково-технічної та іншої інформації. При цьому більше 50% населення зайнято в сфері інформаційно-інтелектуальних послуг, а обсяги накопичуваних знань постійно зростають. Теорія інформаційного суспільства підкреслює відмінність інформації як ресурсу від традиційних факторів виробництва. Поділившись половиною матеріального ресурсу з кимось, людина залишиться лише з половиною цього ж ресурсу. Якщо ж людина надасть кому-небудь половину корисної інформації, якою володіє, то в її розпорядженні залишиться вся інформація, яка була у неї з самого початку. Більше того, підвищиться імовірність, що і з цією людиною поділяться корисною інформацією. Таким чином, інформація, на відміну від традиційних факторів виробництва, є невичерпною та містить у собі потенціал до організації співробітництва, в той час як угоди з приводу матеріальних речей призводять до зростання конкуренції.

На нашу думку, термін «постіндустріальне суспільство» є більш коректним, ніж «інформаційне». Останній фокусується лише на одному аспекті сучасного суспільства, який пов'язаний з його виробничим ресурсом – інформацією, в той час як домінуючий тип виробничої діяльності, характер базової технології та людської діяльності до уваги не приймаються.

Але й сам термін «постіндустріальне суспільство» не позбавлений недоліків, адже він вказує лише на те, що сучасний етап розвитку суспільства є таким, що прийшов на зміну індустріальному. Питання стосовно того, як в такому випадку назвати той тип суспільства, що прийде на зміну постіндустріальному, залишається відкритим. Аналогічний недолік стосується і концепцій «постмодерніті» та «постекономічного суспільства».

Прихильники теорії «постмодерніті» виділяють дві епохи:

1) суспільство модерну (XVII-XIX ст.) – це раціонально організований соціум, що спрямований на забезпечення порядку, системи, розмежування, прозорості, в якому домінують закони розуму; споживання продукції обумовлене принципами чистої економічної доцільності;

2) суспільство постмодерну – це плюралістичний соціум, для якого є характерними випадковість, критичність, опозиційність та багатоманітність; споживання продукції набуває статусного характеру і спрямоване на підкреслення культурних переваг покупця [3, с. 15].

В концепціях інформаційного і постмодерністського суспільства зазначається, що поширення інформації стимулюватиме розвиток трудозберігаючих технологій, що призводитиме до збільшення вільного часу людини, стимулюватиме її творчий розвиток, в тому числі в напрямі самостійного виготовлення певної продукції, і обумовлюватиме зникнення конфлікту «власник капіталу – найманий робітник» [1, с. 88-89].

На нашу думку, зростання культурної та економічної свободи дійсно виступає важливою рисою сучасного суспільства, і цьому аспекту в рамках концепції сучасного розвиненого суспільства має приділятися стільки ж уваги, скільки й ролі інформації, науки та сектору послуг. Але фокусування концепції «постмодерніті», яка походить зі сфери культурології, саме на «свободі» обмежує можливості її використання для вивчення сучасного суспільства в економічному розрізі.

Концепція постеконічного суспільства виділяє три епохи:

1) доеконічне суспільство – діяльність людини носить інстинктивний характер та пов'язана із інтересами суспільства (громади);

2) економічне суспільство – діяльність людини носить усвідомлений характер та спрямована на отримання конкретного матеріального результату заради задоволення власного матеріального інтересу;

3) постеконічне суспільство – діяльність людини носить творчий характер, спрямована на саморозвиток, інтереси людей при цьому не є взаємовиключними [1, с. 90].

На нашу думку, зростання можливостей творчого розвитку особистості є невід'ємною складовою людської свободи і в цьому сенсі має розглядатися як атрибут сучасного розвиненого суспільства.

В усіх перелічених вище концепціях недостатня увага звертається на чинник глобалізації, який поєднує економіки усіх країн світу в єдине ціле, а тому має прямий вплив на рівень розвитку суспільства в кожній державі. Постіндустріальне суспільство починає формуватись у середині ХХ ст. - одночасно із прискоренням глобалізаційних процесів у світі, а тому його доцільно було б назвати «суспільство епохи глобалізації». Але, зрозуміло, що найпершим за часом виникнення, більш вживаним та звичним з-поміж розглянутих є термін «постіндустріальне суспільство», якому і доцільно надати перевагу.

Список літератури

1. Волкова І. О. До проблеми формування концепції постіндустріального суспільства. *Логос. Мистецтво наукової думки*. 2020. № 10. С. 86-90.
2. Горовий В., Горова С. Термінологічні характеристики постіндустріального суспільства. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2016. Вип. 43. С. 11-23.
3. Лебедева Л. Еволюція теорій постіндустріального суспільства. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2016. № 2. С. 13-17.
4. Нікітіна О. Б. Формування передумов постіндустріального розвитку України в тренді європейського вибору. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2014. № 4. С. 84-89.
5. Яловий Г. К., Єрешко Ю. О. Методологія науково-технологічного розвитку в концепції постіндустріального суспільства. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2015. № 12. С. 71-82.